

Barabás Kisanna – Hegedűs Enikő

OFFEREK A GYULAFEHÉRVÁRI FŐEGYHÁZMEGYE MŰTÁRGYÁLLOMÁNYÁBAN – ADOMÁNYOZÓK AZONOSÍTÁSA A KOLOZSVÁRI KEGYKÉP VOTÍV TÁRGYAINAK KÖRÉBEN

1. Bevezetés

A votív tárgyak adományozásának gyakorlata több ezer éves hagyományra tekint vissza. Az isztentiszteletnek ez a kora kereszténység idején is élő formája Róma és Bizánc közvetítésével továbböröklődött Európában. A fogadalom alapján,¹ főként szükségben, betegségben felajánlott adományok a tiszteletadás mellett az isteni kegyelem kiesdésének sajátos eszközei voltak. Az adományozó *votumot*, úgynevezett *devotiót*² tett, amelyhez fogadalmi tárgya(ka)t³ társíthatott. Az offerek a hála kifejezése voltak a megtapasztalt isteni segítségért, gyógyulásért, oltalomért, és egyben a kultusz tárgyának, a kegyképnek a kiemelt tiszteletét szemléltették.⁴

A középkorban az *ex voto* elterjedésében a nagyobb zárandoklatok és búcsújárások játszottak fontos szerepet, az áhítatgyakorlat terjesztését az egyes szerzetesrendek is felkarolták. A szokás az újkori missziók révén világsszerte ismertté vált. Az offerezés a barokk kori katolikus hitéletben élte virágkorát,⁵ elterjedéséhez hozzájárultak az újjáéledt középkori, valamint az újonnan megnyílt Mária-kegyhelyek. Az újkori zárandokhelyek egy-egy kisebb régió lakossága számára is megközelíthetőek voltak, így a búcsújárások és az adományozási szokások a hívek szélesebb körében rendszeres, akár évente ismétlődő gyakorlattá váltak.

Egy kegyképnek felajánlott offerek száma akár több ezer is lehetett. Az Európa-szerte fennmaradt példák mutatják, hogy a votív tárgyak többségét a kegykép közelében helyezték el, az értékesebb darabokat táblákon vagy üvegszekrényekbe zárva állították ki; nem ritka az sem, hogy ezeket magára a kegyképre függesztették. A votív tárgyakat általában az ábrázolás típusa szerint csoportosítva mutatták be.

A történelmi Magyarország területén a 17–18. század fordulóján több Mária-kép könnyezését megtapasztalták,⁶ amelyek a hazai Mária-tisztelet újjáéledését segítették. Magyarországon a nemesfémből készült legrégebbi fogadalmi tárgyak a 18. század közepéről származnak, és Kassán az orsolyita apácák templomában maradtak fenn.⁷ Az offerezés gyakorlatát a 18. század végén a felvilágosodás eszméi, valamint a kegyhelyek és a szerzetesrendek működését korlátozó vagy feloszlato intézkedések visszaszorították. Mindemellett a votívok barokk kori típusai a 19. században továbbéltek.

A 18–19. században a fogadalmi adományok sokféle formája volt ismert: votív képek, offerek, szívek, Mária- és egyéb szentábrázolások, ékszerek, (pénz)érmék, feszületek, keresztek, zárandokjelvények, rózsafüzérek, hálatablák, liturgikus felszerelések, textíliák stb.⁸ Ezek lehetnek személyes vagy kollektív fogadalmi adományok.⁹ A vizsgálatunk tárgyát képező offerek különböző szempontok szerint csoportosítha-

¹ Lat. *ex voto* = fogadalomból/fogadásból (tett adomány).

² *Devotio* címszó, lásd <http://lexikon.katolikus.hu/D/devotio.html> (utolsó letöltés: 2022.01.27.).

³ *Fogadalmi tárgyak, buba, offer, tetem, votív* (gör. *anatómata*, lat. *vota, ex voto*) címszó, lásd <http://lexikon.katolikus.hu/F/fogadalmi%20r%C3%A1rgyak.html> (utolsó letöltés: 2022.01.26.). *Fogadalmi tárgy, offer, votív* szócikk, lásd <https://www.arcanum.com/en/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCCf-72612/fogadalmi-targy-offer-votiv-72769/> (utolsó letöltés: 2022.01.26.).

⁴ „Elismerik az ott elnyert kegyelmet és segítséget, erősítik másoknak a hely erejébe vetett bizalmát. Ezt legjobban: praesentatio (felajánlás, ajándékozás), dedicatio (ráhagyatkozás), promulgatio (nyilvános kihirdetés, tudtadás) fejezi ki.” (BARNA GÁBOR 2002, 10, 144.)

⁵ A vallási néprajz kutatói a 20. század elejétől kezdve az offerekre a kegyképekhez kapcsolódó tiszteletadás emlékeiként tekintenek. Barna Gábor néprajzkutató több tanulmányában is kitért az

áldozati szobrocskák (offer, tetem) és fogadalmi képek típusaira, készítésére és ezekre az adományozási szokásokra. (Vö. BÁLINT SÁNDOR – BARNA GÁBOR 1994, 231–236.) – Az ún. *Opferfiguren, Opferstückel, Opferwachs*, magyarul offereknek nevezett votívok, többnyire viaszból (olykor ólomból) készült figurális tárgyak felajánlásának német szokása Magyarországon a német telepésekkel terjedt el (Vas, Zala, Somogy, Baranya, Bács vármegyékben). Lippán, Radnán a temesi és torontáli németesség iltette gyakorlatba. A szokás a 20. század elején már hanyatlóban volt. (Vö. BELLOSICS Bálint 1908.)

⁶ A 17–18. század fordulóján számos Szűz Mária-kép csodás könnyezéséről számolnak be források: Máriapócon 1696-ban, Győrött 1697-ben, Nagyszombaton 1708-ban. (Vö. A kolosvári... [1818 k.], 12.)

⁷ BÁLINT SÁNDOR – BARNA GÁBOR 1994, 232.

⁸ A fogadalommal természetbeni vagy lelki jellegű adományokat is felajánlottak. (Vö. TŰSKÉS GÁBOR 1993, 187.)

⁹ BARNA GÁBOR 2002, 10, 144.

tók: anyaguk (nemes- vagy más fém, fa, viasz, egyéb anyag), előállításuk (kézműves vagy kézműipari termék) vagy az ábrázolás (testrészek, belső szervek, különböző nemű és korú emberi alakok, állatok, házak¹⁰) alapján. A tárgyak formanyelve követi a korban elterjedt művészi kifejezőmódot. Az anyaghasználatban tetten érhető a megrendelők társadalmi rétegződése és anyagi helyzete. A nemesi családok tagjai, városi polgárok, kereskedők és módosabb emberek inkább nemesfém-ből készült tárgyakat adományoztak.

A fogadalmi adományozás barokk kori hagyománya Erdélyben a 20. században átalakult. Ehhez hozzájárultak az impériumváltások, a két világháború, majd a kommunista időszakban a szerzetesrendek működésének megtiltása, az egyházi élet korlátozása, beleértve a búcsújárások visszaszorítására tett állami kísérleteket. A votívok előállításához ekkor már kevésbé állt rendelkezésre nemesfém, és hiányzott a munkáláshoz szükséges mesterségbeli tudás is. Az erdélyi kegyhelyeken az anyagiak pótlására a korábbi offerek közül jelentős mennyiséget értékesítettek. A 18–19. századi nemesfém tárgyak helyét a 20. század közepétől a feliratos hálatablák vették át.¹¹ Napjainkban leggyakrabban márványlapok, fém- vagy fátáblák készülnek, amelyen pár mondatban a hálaadás okát, eseményét és évszámát rögzítik. Régebbi típusú votívok készíttetésére Moldovában, a Bákó (Bacău) külvárosában levő baráti templomban találunk példát, amelyben a csíksomlyói kegyszobrot tisztelik.¹²

2. Az Erdélyi Püspökség területén tisztelt kegyképekhez és kegykép-másolatokhoz köthető votív tárgyak

Esterházy Pál a Szent Szűznek öt erdélyi, középkori eredetű csodatevő képét foglalja imádságba az 1697-ben Bécsben nyomtatott Szűz Mária-litániában.¹³ A reformáció térnyerésével ezeknek a csodatevő képeknek nyoma veszett, és mára történetük is feledésbe merült. A katolikus restauráció korában a Mária-tisztelet Erdélyben is újjáéledt. A kora újkori prédikációk a szentistváni országfelajánlásra,

valamint a Szűz Mária tiszteletéhez és szeretetéhez való visszatérés fontosságára hívták fel a magyar nép figyelmét.¹⁴

A Gyulafehérvári Püspökség területén a 18–19. században két egyházzal elismert kegyképet tartottak számon: a kolozsvári Könnyező Szűz képét és a csíksomlyói Segítő Boldogasszony szobrát.¹⁵ E kettő mellett az egyházmegye számos templomában külföldi és magyarországi kegyképek másolatait tisztelték, amelyek Szűz Máriát a gyermek Jézussal ábrázolták.¹⁶ A képeknek felajánlott, az imameghallgatáshoz vagy gyógyuláshoz kapcsolódó votív tárgyak mára kevés helyen maradtak fenn, többnyire az egykori szerzetesrendi (főként jezsuita vagy ferences) és az örmény katolikus templomokban. A legnagyobb számú offert a csíksomlyói ferences kegyhelyen, a Segítő Boldogasszony szobra mellett őrzik, de jelentős számú tárgy található a kolozsvári egyetemi/akadémiai (egykori jezsuita, majd piarista) templom kincstárában is. Több offer köthető a Mariahilf-ábrázolásokhoz, a mariazelli Mária-szobor, valamint a máriapócsi és csiprováci ikon másolataihoz, az örmények körében tisztelt Rózsafüzér Királynője-oltárképhez.

Az erdélyi templomokban fellelhető fogadalmi tárgyak művészettörténeti vizsgálata még nem történt meg. Kutatásuk elősegítésére azokat a votívokat összesítettük, amelyek a Gyulafehérvári Főegyházmegye Műtárgy Nyilvántartásában (a továbbiakban MNY) szerepelnek.¹⁷ A tárgyak leltárszámát zárójelben adtuk meg. Az inventarizációban esetenként votív megjelölést kaptak olyan adományok is, amelyeket nem tekinthetünk offereknek mindaddig, amíg nem tudunk fogadalmat társítani hozzájuk. Ilyen tárgyak például a Szűz Mária és a gyermek Jézus fejére helyezett koronák, amelyek a kultuszkép kiemelt tiszteletét hangsúlyozzák.

A csíksomlyói kegyszoborhoz és másolataihoz kapcsolódó votívok

A kegyszobor mellett álló két táblán jelenleg összesen 432 darab (225+207=432) offer található.¹⁸ Ezek nem kerültek be a kolostor 2000. évi „MNY”-ébe, amelyben viszont megtalálhatóak a kegyszob-

¹⁰ Ez utóbbiakra az erdélyi emléktanyában nem találtunk példát.

¹¹ MÁRK József 2014, 112.

¹² TÁNCZOS Vilmos 2016, 229, 138. kép.

¹³ „Albae, – Alba Juliae. Virgo Puerpera, Hunyadini. Virgo Virginum, Colosvarini. Domina nostra, In Seben. Patrona, – In Fogaras.” (ESTERHÁZY Pál 1697, 12. – Vö. A kolozsvári... [1818 k.], [3].)

¹⁴ GÁBOR Csilla 2015, 194–199.

¹⁵ JORDÁNSZKY Elek 1988 [1836], XXI/65, 66.

¹⁶ Mária-tisztelet 2010.

¹⁷ Az inventarizációt 1999–2008 között az Érsekség megbízásából Márton Judit műemlékvédő szakmérnök koordinálta,

a felmérés-leltározás nagy részét Hajtó Kolba Judit művészettörténész, Lovag Zsuzsa régész és Németh Annamária művészettörténész végezte. 2008 óta az inventarizáció koordinátora Hegedűs Enikő egyházművészeti referens.

¹⁸ A csíksomlyói offereket megemlíti: BÁLINT Sándor – BARNA Gábor 1994, 233; MOHAY Tamás 2009, 100. – A táblákról 8 darab votívot 2015-ben leemelték. Ezeket előbb A csíksomlyói Mária szobor 500 éves (Csíki Székely Múzeum, Csíkszereda, 2015. július 30. – szeptember 20.), majd az Útkeresztelésben. Csíkszereda város története (Csíki Székely Múzeum, Csíkszereda, 2018. augusztus 3-tól) c. kiállításokon mutatták be.

bornak szánt egyéb adományok, köztük a kis Jézus fém koronája (XIII.09.00.52), Szűz Mária hármaskorona (XIII.09.00.65), Mária ezüst jogara (XIII.09.00.31), valamint egy torokszorító gyöngysor is (XIII.09.00.64). Ez utóbbiak a Mária-szobor barokk kori öltözetének kiegészítői lehetnek. A csíksomlyói kegyszobor 18. századi futásfalvi szobor-másolata fém koronákkal (VI.08.00.11), a gyergyószárhegyi ferences kolostor 18. századi Mária-szobra ezüstözött és aranyozott réz, boltozatos koronákkal (XIV.19.00.42/a–b) ékes.

A kolozsvári kegykép votív tárgyai

A kolozsvári egyetemi templom kincstárában fennmaradt votívok csak töredékét képezik az egykor adományozott tárgyak gyűjteményének. Az offerezés gyakorlata Kolozsváron 1701-től követhető nyom, amikor a kegykép történetében kulcsszerepet játszó gróf Kornis Zsigmond a fia meggyógyulását követően „egy ezüst képet a könyvező Szűz mellé függesztetett”.¹⁹ A virágzó áhitatgyakorlatban II. József rendelete okozott törést: 1786-ban az arany és ezüst készlet egy részét beolvasztották.²⁰ Az offerezés ezt követően megelevenedett, és folytatódott a 20. század elejéig. A gyakorlat átminősülését jelzi az, hogy 1910-ben a kegyképről nagy mennyiségű tárgyat szedtek le, 1921-ben a nemesfém és nagyobb értékű tárgyak egy részét értékesítették vagy letétbe helyezték. 1946-ban a templom vagyonleltárában az apró votívok 1 dobozban (6 darab) és az ezüst votív tárgyak 2 ládában (57,80 kg) szerepeltek.²¹

A 2002. évi MNY az alábbi votív tárgyakat rögzíti: 1 miseruha és tartozékai (VII.18.00.02), 71 ezüst votív lemez (VII.18.00.94–123, VII.18.00.140, VII.18.00.145–182, VII.18.00.217, VII.18.00.246), 1 képkeret (VII.18.00.216), 2 darab gyertyatartó pajsz (VII.18.00.139/a–b), 2 pár korona (VII.18.00.130/a–b, VII.18.00.134/a–b), 3 rézből készült palástkapocs (1 különálló, VII.18.00.131; 2 ugyanannak a palástnak a tartozéka, VII.18.00.61).

Az ezüsből és ezüstözött rézből készült votívok jelentős részén a kolozsvári kegykép ábrázolása látható.²² Ezek esetében az adományozó felajánlása a kegyképnek szólhatott. A kegyképet ábrázoló ezüst

lemezeket palástkapcsokhoz is felhasználták, akár fogadalom is társulhatott az ilyen palástokhoz. Fontos kihangsúlyozni, hogy az offerezés gyakorlata Kolozsváron nem szorítkozott a kegyképre, offereket más oltároknak (Szent Anna-, Szent Ignác-, Gonzaga Szent Alajos-oltár stb.) is felajánlottak.²³

A kolozsvári kegykép másolataihoz kapcsolódó offerek

Az almakeréki kegykép-másolatra (IV.06.03.03) jelenleg 6 votív lemez van felerősítve, Szűz Mária fejét egy fehér gyöngyös, viaszvirágos párta díszíti. A beszercei plébánián (az egykori piarista rendházban) a kolozsvári kegyképet ábrázoló palástkapocs (VIII.01.00.15) található. A gyergyószárhegyi ferences templomban levő kolozsvári másolatot (XIV.19.00.46) két aranyozott réz korona díszíti. A marosvásárhelyi belvárosi (egykori jezsuita) plébániatemplom kegykép-másolatát (XI.11.00.30) szintén két korona ékesíti. A nagyszebeni belvárosi (egykori jezsuita) plébániatemplom az MNY-ben 12 darab votív lemezzel (III.02.00.12) szerepel. Az ezüst és ezüstözött réz lemezből trébeléssel és poncolással készült offerek (7 szív, 3 szem, 2 fül) eredeti környezete egyelőre ismeretlen, de valószínűleg a jelenleg a plébánián található három kolozsvári kegykép-másolathoz (III.02.00.79, III.02.00.126, III.02.00.134) és/vagy a brünni kegykép változatához (III.02.00.96) tartoztak. Verespatakon a kegykép-másolaton fém koronákat, Mária nyakában gyöngysor rátétet, a fülében fülbevalót, a ruha szegélyén és a feje fölött üvegyöngy füzért, kezében érmes gyöngysort, a kép sarkában viaszvirág díszet láthatunk.

Bár több esetben sem a másolaton, sem a környezetében nem találunk offereket, mégis a képen levő sérülések arra engednek következtetni, hogy egykor hordoztak votívokat: a csíkcsecsői másolat (XIII.02.00.07) jobb oldalán látható egy lyuk, a szászrégeni festményt (XI.26.00.08) Mária fejének két oldalán a díszítő elemek/votívok rögzítése céljából lyukasztthatták át, a székelybői templom egyik kegykép-másolatán (XI.24.01.16) levő két, masni formájú selyem szalag ugyancsak votívokat hordozhatott.

¹⁹ A kolozsvári... [1818 k.], 61. – Vö: DUMITRAN, Ana – HEGEDŰS Enikő – RUS, Vasile 2011, 292.

²⁰ A kolozsvári... [1818 k.], 163–164.

²¹ Vö. SAS Péter 1999, 94–99, 104–110, 113–123.

²² Azok az ezüst lemezek, amelyeken a kegykép ábrázolása mellett imádkozó donátorok jelennek meg, szoros kapcsolatot mutatnak a hasonló kompozíciójú, festett votív képekkel. A főegyházmegye műtárgyállományában két ilyen votív képet ismerünk. A szentkatolnai plébániatemplomban levő, vászonra festett fogadalmi képen (VI.25.00.17) a Szentháromság és a kolozsvári

kegykép előtt térdeplő házaspár, Zetelaki Szabó János érdemes kapitány és protestáns vallásból megtért felesége látható. A székelyhodosi plébániatemplom szentélyében található, 1754-ben készült felajánlási képen (XI.08.01.12) Boér Imre plébános-esperes magát és híveit a kolozsvári Szűz oltalmába ajánlja. (Vö. Mária-tisztelet 2010, 8–9.) – Vö. SZILÁRDFY Zoltán 1984, 21. kép (Binder János Fülöp *A kolozsvári kegykép segítségért könyörgőkkel* c. rézkarcának elemzése).

²³ Lásd például ANY 1737–1906, 62. – A kincstár votív tárgya-
inak egyike Szent Anna szívének volt ajánlva (VII.18.00.123).

Egyéb kegykép-másolatokhoz köthető offerek

Az alvinci egykori ferences kolostortemplom északi mellékoltárán levő Lehajtott fejű Mária-kép ezüstműből készült koronát és 6 darab kisméretű, emberi testrészeket ábrázoló offert hordoz (I.01.00.13). A csicsókeresztúri templom főoltárán (VIII.04.00.14) levő csiprováci kegykép másolatra 6 darab ezüst votív (2 szív, 2 láb, 1 kéz, 1 mell) van felfüggesztve. A gyulafehérvári székesegyház kincstárának 13 darab votívja (I.04.02.18–30) nem tudni, hogy milyen ábrázoláshoz tartozott. A kolozsmonostori plébániatemplom gyűjteménye 6 darab 19. századi, ezüstműből készült votívot őriz (VII.13.00.07), amelyek eredete ismeretlen. A máriapócsi kegykép marosillyei (II.03.01.10a) és sepsikőröspataki változatán (V.11.00.13) fémkoronák vannak. A nagyszebeni orsolyita templomban levő Öltöztethető Madonnához négy korona társítható (III.05.00.13/a–b, III.05.00.14, III.05.00.52).

Az örmény katolikus templomok közül a gyermekszentmihályi 3 darab, a 18. század második feléből származó koronát őriz (XIV.11.00.47a–c). Erzsébetvároson a mariazelli kegyszobor másolatát (IV.03.00.12) barokk koronák díszítik.²⁴ A szamosújvári nagytemplomban a Rózsafüzér Királynő-oltár 56 darab, 19. századi ezüst votív tárgya (VIII.13.00.107) ma üveges szekrényben található, és megmaradt 5 darab, 18. századi fogadalmi festmény is (VIII.13.00.35–37, VIII.13.00.95–96).²⁵

A főként az Erdélyi Ferences Rendtartomány templomaiban tisztelt és négy típusba sorolható Mariahilf-ábrázolásoknál²⁶ is találunk votív tárgyakat. A brassói ferences templomban levő Mariahilf-kép (V.04.00.17) két oldalán, egy-egy 19. századi hosszúknak réz szekrényben 31 darab ezüst vagy ezüstözött votív lemez szerepel. A brassói belvárosi (egykori jezsuita) és a medgyesi (egykori ferences) plébániatemplomokban található olajfestmények (Brassó: V.02.00.29, Medgyes: IV.05.00.09) ezüst koro-

nakkal vannak díszítve. A fogarasi egykori ferences templomban egy kovácsoltvas keretbe foglalt táblára 32 darab votív lemez felfüggesztettek.²⁷ Ezek feltehetően a kolostorban őrzött, 19. század első felére datált képpel (III.01.00.34) hozhatóak összefüggésbe.

3. Adományozók azonosítása a kolozsvári kegykép votív tárgyainak körében

Egy eddig ismeretlen kézíratos forrás

Az Erdélyi Római Katolikus Státus Levéltára értékes kézíratos kötetet őriz, amely a levéltári fondjegyzékben az Adományok nyilvántartása nevet viseli. A 165 oldalas kötetet 1737–1906 között a jezsuita, majd a piarista atyák latin és magyar nyelven vezették.²⁸ Címe *„Liber Beneficiorum ope B[eatae] M[ariae] Virginis ad ejusdem Iconem Thaumaturgam obtentorum, ab Anno MDCCXXXVII.”* – magyarul így hangzik: „A Boldogságos Szűz Mária segítségével ugyanő Csodatevő (Kegy)képénél elnyert jótétemények könyve az 1737. esztendőől”. A cím alatt fontos információt hordozó bejegyzés olvasható: „Patres Jesuitae dona votiva alteri praeterea libro inscripserunt, ut in hoc ipso libro ad annum 1744 et 1755 notatur. Utinam et illum ad manus haberemus! In Libro vulgari, idiomate Hungarico, de Thaumaturga hac imagine edito, dona collata percensentur inde ab anno 1699–1742.” Ennek magyar fordítása: „A jezsuita atyák a fogadalmi adományokat ezenkívül egy másik könyvbe beleírták, ahogy ebben a könyvben magában az 1744. és 1755. évnél megjegyzik. Bár csak azt is kezünkben tarthatnánk! Népi magyar nyelven erről a csodatevő (kegy)képről kiadott könyvben felsorolják a felajánlott adományokat az 1699. évtől kezdve 1742-ig.”²⁹ Tehát a fogadalmi adományok nyilvántartásának első kötete a kegykép gondozását, az offerezés lebonyolítását 1776-tól átvállaló piarista atyák idején már hiányzott, megsemmisült vagy lap pangott. Ezt a hiányt, a bejegyzés szerint, mintegy

²⁴ A szamosújvári Salamon-templomban az Angyal üdvözléskép és a mariazelli kegyszobor tiszteletére a feljegyzett offerekből is következtetni lehet. Az 1771. és 1781. évi leltárakban 31 ezüst és egy arany votív tárgyat tartottak számon. Az 1804. évi leltárban viszont már egyetlenegy sem szerepelt. Vö. PÁL Emese 2012, 30. Az örmény katolikus templomokban a 18. század közepén kialakult devóciós gyakorlat szerint az oltárképeket és oltárokrá helyezett szobrokat különféle ékszerekkel látták el. Ez a szokás a 18. század második felére már kevésbé volt jellemző, nem minden képet díszítenek koronák, valamint más ezüstveretű tárgyak, és kevesebb votívot is találunk. Vö. PÁL Emese 2012, 194.

²⁵ Szamosújváron két Rózsafüzér Királynője-festmény is fennmaradt. A kegyképként tisztelt ábrázolások egyike a főoltáron, a tabernákulum fölött kapott helyet, és körülötte 92 darab fogadalmi tárgy volt látható az 1804. évi vizitáció alkalmával. Az 1920. évi archív felvételen megfigyelhető, hogy az ún. Szentol-

vasó-mellékoltáron is számos offer állt. A votívokat vélhetően az 1930-as restauráláskor eltávolították és üveges ládába helyezték. Vö. PÁL Emese 2012, 73–74, 44., 58. kép.

Az erzsébetvárosi egykori Keresztelő Szent János-kápolnában, jelenleg a nagytemplomban álló Rózsafüzér Királynője-oltárkép kiemelt tiszteletét tanúsítja az a 340 darab ezüst offer, amelyet az 1781. és az 1806. évi leltárakban feljegyeztek. Vö. PÁL Emese 2012, 130.

²⁶ MIHÁLY Ferenc (szerk.) 2010, 12.

²⁷ Mellette 17 darab márvány- és 4 darab fémtábla áll, köszönetet jelző román nyelvű felirattal. Ezek közül tíz darab Szent Antal tiszteletének példája. Néhány darabon található évszám is: 1945, 1956, 1959, 1966.

²⁸ ANY 1737–1906.

²⁹ Ezúton köszönjük meg Jakubinyi György ny. érsek atyának a latin szövegek átírásában és fordításában nyújtott segítséget.

pótolja az 1770-ben kiadott *Kolozsvári könyvező Szűznek historiaja*, amely az 1699–1742 közötti időszakból közöl adatokat.

A kolozsvári kegykép votív tárgyainak kutatása

A kolozsvári votív tárgyak tudományos feldolgozottságát vizsgálva egy sajnálatos plágium muzeológiai vonatkozására kell felhívni a figyelmet. Az Érsek-ség megbízásából Lovag Zsuzsa, Németh Annamária (ötvöstárgyak) és László Emőke (textíliák) által végzett inventarizáció 2002. évi 264 tételéből, az eredeti szerzők vagy az MNY megemlézése nélkül, Sas Péter művelődéstörténész 2007-ben összeállította az egyetemi templom kincstárának műtárgyjegyzékét.³⁰ Sas 242 tárgyat típusok szerint csoportosított, a típuson belül kronológiai sorrendet alkalmazott. Az inventarizációból átvett szövegek stilizálása, az egyes tárgyméreték módosítása stb. ellenére nyilvánvaló a szellemi tulajdonnal való visszaélés. Sas Péter munkájában, amelynek katalógusjellegét szánt, eltekintett a tár-

gyak leltárszámának közlésétől. Fontos hangsúlyozni, hogy a további kutatások, szakszerű feldolgozások az MNY-ben szereplő leltárszámokat kell használják a tárgyak helyes megjelölésére (VII.18.00).

Az egyházmegyei adatbázis szakszerű leírásai mellett meg kell említeni, hogy az eddigi szakirodalom a kolozsvári kegyképnek felajánlott votív tárgyakra csupán utalt, vagy a nyomtatott forrásokban róluk közölt adatokat elemezte.³¹ E munkák köréből Ana Dumitran és Hegedűs Enikő művészettörténészek kutatására térünk ki, amely a kolozsvári kegykép és a mikolai ikon történetével, valamint a képek erdélyi és magyarországi, 18–19. századi másolataival foglalkozott behatóbban,³² és amely a sajátosan katolikus közegben fellelhető offereket mint a tiszteletadás emléktárgyait említette meg. A kutatás hozadéka egy olyan vándorkiállítás volt, amely az ikonok, oltárképek, üvegikonok, metszetek mellett a votív tárgyakat is szélesebb körben kívánta megismertetni.³³

Jegyzék

Az alábbi jegyzékbe a kolozsvári offerek közül azt a 25 tárgyat³⁴ soroltuk, amely esetében az adományozó a tárgyon feltüntetett felirat és/vagy kézíratos, valamint nyomtatott forrás alapján azonosítható volt. Források tekintetében az Adományok nyilvántartását (1737–1906) és az 1818 körül kiadott *A kolozsvári könyvező Szűznek Historiaját* használtuk. A vizsgált tárgy adományozási évén belül megnéztük, hogy történt-e még felajánlás a személy, esetleg hozzátartozója részéről, de nem volt célunk az egyes nevekhez köthető összes felajánlás kikeresése. Eltekintünk az oltár felékesítését, felszerelését szolgáló azon tárgyakról, amelyeknek adományozói ismertek, de a felajánlást nem tudtuk bizonyítani.

Az egyes tételek összeállításakor az MNY 2002. évi feljegyzéseiből indultunk ki, és a következő sorrendet alkalmaztuk: sorszám, megnevezés, leltári szám (korábbi leltárszám), anyag,

adományozás éve, méret, leírás, felirat, mesterjegy, állapot (konzerválás, restaurálás), kézíratos és nyomtatott forrásban a tárgyhoz kapcsolódó feljegyzés, megjegyzések, a tárgy említése és forrása publikációban, valamint kiállítás, amelyen a tárgy szerepelt.

1. Miseruha és tartozékai – VII.18.00.02. (bélésén korábbi leltárszám: 224)

Selyemszövet. Francia vagy osztrák, 1781.

H: 100 cm. Sz: 73 cm.

Stóla – H: 206 cm.

Manipulus – H: 44 cm.

Bursa – 20 x 20 cm.

A miseruha csontszínű selyemszöveve keskenyebb és szélesebb csíkokkal mintázott. A keskenyebb csíkokat feketett S betűhöz hasonló flitterhímzés díszíti, egy-egy apróvirágos cso-

³⁰ SAS Péter 2007, 33–92. Sas Péter a magyarországi szakemberek műtárgyleírásait használta fel az előtanulmányban is, például a 17–20. oldalakon.

³¹ B. Nagy Margit művészettörténész a devócióhoz kapcsolódó sajátos tárgyi emlékanyagra hívta fel a kutatás figyelmét, a kolozsvári kegyképnek a 18. századi erdélyi dombormű változatait vizsgálta. Utalt arra, hogy a kegyképről számos metszet, festett másolat és üvegikon készült. (Vö. B. NAGY Margit 1977, 24–31.) – Tüskés Gábor irodalomtörténész a mirákulumirodalom körébe tartozó, hat nyomtatott forrás segítségével kutatta a kolozsvári kegykép kultuszát. (TÜSKÉS Gábor 1993.) Kimutatásait a továbbiakban árnyalhatják a közvetlenül a búcsújáró kultuszra vonatkozó, kézíratos forrás adatai. – Nicolae Sabău művészettörténész az erdélyi barokk festészetet összefoglaló munkájában a kolozsvári kegykép kapcsán megemlítette, hogy szép ezüst *ex voto* tárgyak is tartoznak hozzá, amelyek a templom kincstárában vannak. (Vö. SABĂU, Nicolae 2005, 114.) – Szikszai Mária néprajzkutató az 1818 körül kiadott *A kolozsvári könyvező Szűznek Historiaja* c. forrást és mirákulumnarratíváit

elemezte, a tárgyi emlékanyag vizsgálata nélkül. (Vö. SZIKSZAI Mária 2009, 121–129.)

³² DUMITRAN, Ana – HEGEDŰS Enikő – RUS, Vasile 2011. A kötetben 45 darab votív lemez, 4 palástkapocs és 2 pár korona fotóját közölték, és az almakeréki festmény fotóján is láthatók az ezüst offerek. A kiadvány katalógusként társult a gyulafehérvári Nemzeti Egyesülés Múzeumában 2011 októberében megrendezett kiállításához. A tárlatot 2012-ben a nagyszebeni Művészetek Házában (Astra Múzeum Együttes) és a kolozsvári Néprajzi Múzeumban, 2013-ban pedig az Aradi Kultúrpalotában és a Beszterce-Naszód Megyei Múzeumban mutatták be.

³³ A nagyszebeni Művészetek Házában az almakeréki kegykép-másolat és a rajta levő votív tárgyak voltak kiállítva (2012. március). A kolozsvári Néprajzi Múzeumban a kolozsvári Szent Mihály-plébániáról kölcsönzött 18 darab votív tárgy (15 darab lemez, 2 pár korona és 1 palástkapocs) szerepelt a tárlaton (2012. augusztus).

³⁴ A 25 tárgy 21 leltárszám alatt van számontartva.

korral. A virágok brossírozottak és hímzettek, ezüst- és aranyfonalas láncöltéssel kontúrozottak. A szélesebb csíkok keresztben is csíkosak, az előbbihez hasonló technikájú hullámozó inda fonja körül őket, rajtuk elszórtan flitterek. A kazula elő- és hátlapja három részre osztott, szegélyén és az osztásokon ezüstfonalas paszománt, zegzugos mintázattal. Szélén elszórtan aranyozott flitterek vannak. Az előlap rózsaszín vászonbélésén a következő barna tintás felirat olvasható: „*In honorem B[eatae] M[ariae] V[irginis] Thaumaturgae Claudiopolitanae, hanc Casulam fecit et obtulit Comitissa Domicella Magdalena de Haller! Gubernatricis Viduae filia! Anno D[omi]ni 1781.*”

Állapot: dr. Laura Trošan textilrestaurátor (Kolozsvár) restaurálta 2017-ben.

A tárgyhoz kapcsolódó feljegyzés: „[1782. octobris] Domicella Magdalena Haller Excell[entissi]mae Gubernatricis Filia Casulam albi coloris, auro, et argento intertextam, frigiog[us] labore ornatam obtulit.” (ANY 1737–1906, 67.)

Megjegyzés: A miseruhához stóla, manipulus és bursa tartozik. A liturgikus ruhák adományozója Haller Magdolna, gróf Haller János gubernátor leánya volt.

Publikáció: SAS Péter 2007, 74–75. (nr. curr. 186).

Kiállítva: 2017-ben dr. Laura Trošan textilrestaurátor Craiován egy nemzetközi konferenciával egybekötött kiállításon mutatta be a restaurált miseruhát és stólát.³⁵

Jelenleg: Kolozsvár (Szentegyház utca 4. sz.), *Ars Sacra Claudiopolitanae* – Egyházművészeti kiállítás, 2018. augusztus 20-tól.

2. Votív – VII.18.00.96. (régi leltárszám: 43)

Ezüst. Kolozsvár, 1831.

M: 10,2 cm. Sz: 8,2 cm.

Az álló téglalap alakú lemeznek sima, domború kerete van. A felületet két egymással szembe forduló, párnán térdeplő nő trébelt alakja tölti ki. A jobb oldali, rózsafüzért tartó, főkörtő nő társánál nagyobb. A bal felső sarokban sugárnyaláb látható. Hátoldalán tussal írt felirat: „*Gál Theresia! 23 [Julii] [1781]*”.

Alexander (Sándor) Kolosvári mesterjegye (KÖSZEGHY Elemér 2007 [1936], 979, 1010; KLUSCH, Horst 1988, 76–77.) és kolozsvári jegy.

Állapot: tisztítva 2018-ban.

A tárgyhoz kapcsolódó feljegyzés: „[1831. Julii] 23. D[omi]na Gál Theresia obtulit B[eatae] M[ariae] V[irginis] effigiem mulieris et puellae in eadem lamella expressam. 2 Loth.³⁶ Probae 13.” (ANY 1737–1906, 123.)

Megjegyzés: Az ezüst lemezen megjelenő asszony és lány valószínűleg Gál Terézia és leánya. 1831. október 18-án Bánffy-hunyadi Pálfi Márton felesége, Gál Terézia ezüst votív tárgyat adományozott a kegyképnek. (ANY 1737–1906, 124.) Elképzelhető, hogy ugyanarról az asszonyról van szó.

Publikáció: SAS Péter 2007, 66. (nr. curr. 146).

Jelenleg kiállítva: Kolozsvár (Szentegyház utca 4. sz.), *Ars Sacra Claudiopolitanae* – Egyházművészeti kiállítás, 2018. augusztus 20-tól.

3. Votív – VII.18.00.99.

Ezüst. Kolozsvár, 1823.

M: 8 cm. Sz: 7,2 cm.

Domború szív csipkés szegéllyel, felül szalagfüllel. Hátoldalán tussal írt felirat: „*Méhesi Anna! Kovats Fel/ rencznél 27 Xbris 1823.*”

Georgius (György) Szathmári mesterjegye (1800–1830) (KÖSZEGHY Elemér 2007 [1936], 973, 1009; KLUSCH, Horst 1988, 77.) és kolozsvári jegy.

Állapot: tisztítva 2018-ban.

A tárgyhoz kapcsolódó feljegyzés: „1823. 27 [Decem]bris Domina Anna Méhesi defuncti Geometrae et Adjuncti Directoris Aedilis D[omi]ni Francisci Kovats vidua obtulit Beatissimae Virgini duo dimidia Corda ex argento, quae simul appendens 5 Loth. Probae 13.” (ANY 1737–1906, 110.)

Megjegyzés: Az özvegy kegyképnek felajánlott ajándékából az egyik szív maradt meg.

Publikáció: SAS Péter 2007, 63. (nr. curr. 132).

Jelenleg kiállítva: Kolozsvár (Szentegyház utca 4. sz.), *Ars Sacra Claudiopolitanae* – Egyházművészeti kiállítás, 2018. augusztus 20-tól.

4. Votív – VII.18.00.100. (régi leltárszám: 66)

Ezüst. Kolozsvár, [1793].

M: 19,5 cm. Sz: 16,2 cm.

Álló téglalap alakú lemez, keskeny, domború kerettel. A felület felső részét a központi elrendezésű, felhőre helyezett kolozsvári kegykép ábrázolás öntött, cizellált változata uralja. A kegykép alá, ugyancsak központi elrendezésben, két egymásba olvadó, lángoló szívet illesztettek. A két alsó sarokban párnán térdeplő és imádkozó női, illetve férfi alak foglal helyet. A jobb oldalon főúri öltözetben, parókával ábrázolt férfi imára zárt kezében rózsafüzért tart. A párnák az alakok behajlított lábának vonalát követik. A szívek alatti felirat beütött betűkkel készült: „*EX VOTO/ G: M: S: G: B: V.*”

Johannes Szakáll mesterjegye (1748–1792) (KÖSZEGHY Elemér 2007 [1936], 1005; KLUSCH, Horst 1988, 77.) és román hitelesítő jegy.

Állapot: tisztítva 2018-ban.

A tárgyhoz kapcsolódó feljegyzés: „[1793] 29a Apr[il]i III[ustrissi]ma Comitissa Wenceslai Beldi Consors, honori S[anctis]s[imae] Dei Genitricis et Gratosae S[anctae] Matris Claudiopolitanae, obtulit tabellam argenteam cum sua et sui Comitissae effigie literis Nominu[m] initialib[us] signatam, cum Icone Matris Gratosae Argentea, appendit Circiter – 10 Loth.” (ANY 1737–1906, 72.)

Megjegyzés: A votívon uzoni gróf Beldi Vencel és első felesége, zabolai gróf Mikes Zsuzsanna láthatóak, a feliratban pedig monogramjaik vannak feltüntetve. Az ötvösmunkát gróf Mikes Zsuzsanna ajánlotta fel 1793-ban.

Publikáció: SAS Péter 2007, 58. (nr. curr. 107), 27. fotó; DUMITRAN, Ana – HEGEDŰS Enikő – RUS, Vasile 2011, fig. 66.

Kiállítva: Erdélyi Néprajzi Múzeum (Muzeul Etnografic al Transilvaniei), Kolozsvár, *Fecioarele înlăcrimate ale Transilvaniei*, 2012. augusztus 8. – szeptember 9.

Jelenleg kiállítva: Kolozsvár (Szentegyház utca 4. sz.), *Ars Sacra Claudiopolitanae* – Egyházművészeti kiállítás, 2018. augusztus 20-tól.

5. Votív – VII.18.00.101. (régi leltárszám: 37)

Ezüst. 1792.

M: 20,8 cm. Sz: 17,2 cm.

Az álló téglalap alakú lemez profilozott kerettel és felül széles kivágású lemezes akasztófüllel van ellátva. A lemezre illesztett elemek: a bal felső sarokban öntött kolozsvári kegykép ábrázolás, tőle jobbra, lennebb egy lángoló szív, valamint a jobb alsó sarokban főúri ruhában, parókával ábrázolt, térdeplő férfi. A főúr imára kulcsolt kezében rózsafüzért tart, a lába alatti párna a behajlított végtagok vonalát követi. A kegykép alatt beütött

³⁵ „Salonul Național de Restaurare 2017 – Gala Restaurării Românești” és „Conferința Științifică Internațională »Materie și materiale în/pentru conservarea patrimoniului – MATCONS

2017», <https://www.estv.ro/materie-si-materiale-in-conservarea-patrimoniului-matcons-2017/> (utolsó letöltés: 2022.01.26.).

³⁶ Lat = régi súlymérték, valamint finomságmérték az ezüsthöz.

betűkkel a következő felirat olvasható: „EX VOTO/ OBTULIT C. I. K./ 1792”.

Állapot: tisztítva 2018-ban.

A tárgyhoz kapcsolódó feljegyzés: „[1792] 25a Martii III[ustrissimus] Comes Ignatius Kornis obtulit tabulam argenteam cui S[anct]ae Dei Matris Claudiopolitanae Thaumaturgae effigies superne, inferius vero offerentis in forma flectentis effigies affixa habet, appendit 19 Loth.” (ANY 1737–1906, 71.)

Megjegyzés: A votívon gróf Kornis Ignác jelenik meg. A lemezre illesztett elemek a VII.18.00.100-as leltárszámú votív tárgy megfelelő részeivel mutatnak hasonlóságot.

Publikáció: SAS Péter 2007, 58–59. (nr. curr. 109); DUMITRAN, Ana – HEGEDŰS Enikő – RUS, Vasile 2011, fig. 64.

Kiállítva: Erdélyi Néprajzi Múzeum (Muzeul Etnografic al Transilvaniei), Kolozsvár, *Fecioarele înlăcrimate ale Transilvaniei*, 2012. augusztus 8. – szeptember 9.

Jelenleg kiállítva: Kolozsvár (Szentegyház utca 4. sz.), *Ars Sacra Claudiopolitanae* – Egyházművészeti kiállítás, 2018. augusztus 20-tól.

6. Votív – VII.18.00.102. (rég. leltárszám: 47)

Ezüst. [1796.]

M: 23,5 cm. Sz: 19,7 cm.

Fekvő téglalap alakú ezüstlap, keret nélkül. Alsó felében, azonos magasságban levő párnákon három trébelt alak van ábrázolva. Középen pólyás csecsemő fekszik, jobb oldalon főkötős asszony imádkozik, bal oldalon felső testével a néző felé forduló férfi bal kezével a csecsemőre mutat. A lemezre felül, központi elrendezésben egy kisebb, trébelt ezüstlap van szegecselve. Ezen a felhőre helyezett kolozsvári kegykép ábrázolás látható, amelynek keretét babérágak övezik. A nagyobbik lemezen, a párnák alatti felirat beütött betűkkel készült: „EX VOTO OBTULIT C. I. K. ET C. A. T.”

Állapot: tisztítva 2018-ban.

A tárgyhoz kapcsolódó feljegyzés: „[1796 Augusti] 17a III[ustrissimus] C[omes] Kornis Ignatius, cum sua Consorte III[ustrissim]a C[omitissa] Teleki N. ob recuperatam e gravissima infirmitate valetudinem, obtulit B[eatae] V[irginis] suam et Comitissae in argentea tabula effig[iem]. 8 Loth.” (ANY 1737–1906, 75.)

Megjegyzés: Göncruszkai gróf Kornis Ignác felesége, született széki gróf Teleki Anna 1796. április 17-én, miután egy súlyos betegségből meggyógyult, két ezüst tálat („patella”/„tátrátska”) küldött a kegyképnek. (ANY 1737–1906, 74; A kolozsvári... [1818 k.], 168.) Egy hét múlva Désen megszületett a házaspár Mihály nevű fia, aki csecsemőként szülei között megjelenik az augusztusban felajánlott ötvösmunkán.

Publikáció: SAS Péter 2007, 59–60. (nr. curr. 114); DUMITRAN, Ana – HEGEDŰS Enikő – RUS, Vasile 2011, fig. 78.

Jelenleg kiállítva: Kolozsvár (Szentegyház utca 4. sz.), *Ars Sacra Claudiopolitanae* – Egyházművészeti kiállítás, 2018. augusztus 20-tól.

7. Votív – VII.18.00.109. (rég. leltárszám: 1)

Ezüst. 1791.

M: 19 cm. Sz: 15,8 cm.

Álló téglalap alakú ezüst lemez keskeny, domború kerettel, két rászegcselelt, trébelt ezüstlappal. A bal felső sarokban keretbe foglalt kolozsvári kegykép ábrázolás, a jobb alsó sarokban hullámos szegélyű ezüstlapon imádkozó ifjú látható, aki

bojtos párnán térdepel és kezében rózsafüzért tart. A feliratok beütött majuszkulákkal készültek: „B[ÁRÓ] KÉMEY ANNA/ KÉSZITETTE KIS/ FIÁNAK/ G[RÓF] PETKI JÁNOSNAK/ 1791 BEN” (a kegykép mellett), „EX VOTO” (a kegykép alatt).

13-as finomsági jegy és román hitelesítő jegy.

Állapot: tisztítva 2018-ban.

A tárgyhoz kapcsolódó feljegyzések: „Die eadem³⁷ III[ustrissim]a D[omi]na Comitissa Petki nata Baronissa A[nna] Kemény obtulit Tabellam argenteam cum effigie Thaumaturgae S[anct]ae Dei Matris Claudiopolitanae, et cum effigie flectentis filioli in parte altera, ob restitutam sanitatem ejusdem, qui prius agerrime decumbebat, appendit Tabula haec Circiter – 13 Loth.” (ANY 1737–1906, 71.) „Gróf Petki Anna, született B[áró] Kemény, midőn egyetlen egy fiacskája igen gyenge testi alkotmánnyal bírván, felette nagyon beteg volt, és már semmi reménység nem lévén életihez, a B[oldogságos] Szűzhez folyamodott, fogadást tévén, az ő csudálatos Képihez. Fia meg-javulásával megvigasztaltván a Grófné bémutatott a csudálatos Kép előtt egy tizenhárom lótt nehéz ezüst táblát, melyen a Boldogságos Szűz képe és a betegségből kigyógyult Úrfinak képe látszik.” (A kolozsvári... [1818 k.], 166.)

Megjegyzés: Elképzelhető, hogy báró Kemény Anna férje volt az, aki ugyanezen a napon ezüst szívet adományozott.

Publikáció: SAS Péter 2007, 58. (nr. curr. 108), 28. fotó; DUMITRAN, Ana – HEGEDŰS Enikő – RUS, Vasile 2011, fig. 73.

Kiállítva: Erdélyi Néprajzi Múzeum (Muzeul Etnografic al Transilvaniei), Kolozsvár, *Fecioarele înlăcrimate ale Transilvaniei*, 2012. augusztus 8. – szeptember 9.

Jelenleg kiállítva: Kolozsvár (Szentegyház utca 4. sz.), *Ars Sacra Claudiopolitanae* – Egyházművészeti kiállítás, 2018. augusztus 20-tól.

8. Votív – VII.18.00.114. (rég. leltárszám: 3)

Ezüst. [1796.]

M: 19,8 cm. Sz: 16,2 cm.

Álló téglalap alakú lemez, keskeny, domború kerettel, felül széles kivágású lemezes akasztófüllet. A lemezre illesztett elemek: a jobb felső sarokban öntött kolozsvári kegykép ábrázolás, a bal alsó sarokban párnán térdeplő, imádkozó férfi. A kegykép alatti felhő az alaplemez trébelésével van megformálva. Alul, középen, a keretezést követve, beütött betűkkel: „ANDÉAS RÖLD”.

HG mesterjegy, 13-as finomsági jegy és román hitelesítő jegy.

Állapot: tisztítva 2018-ban.

A tárgyhoz kapcsolódó feljegyzések: „[1796] Majus³⁸ 1a Andreas Rödl braxator, depositus a medicis, votum vovit si pristinae valetudini restit[utus], qua brevi tempore recuperata, fidem voti solvit, argent[eam] tab[ellam] cum B[eatae] V[irginis] et sua effigie offerendo. 18 Loth.” (ANY 1737–1906, 74.) „Rödl András serfőző betegségében az orvosoktól életének reménye nélkül elhagyatván a B[oldogságos] Szűzhez folyamodott, meg is gyógyult, és fogadását egy tizenennyolc lótt nehéz ezüst táblával, amelyen a Boldogságos Szűznek csudálatos képe látszik, teljesítette.” (A kolozsvári... [1818 k.], 168.)

Megjegyzés: Rödl András ismeretlen festő által festett, 88 x 67 cm nagyságú, MA 4811 leltárszámú, háromnegyed alakos portréja a Kolozsvári Művészeti Múzeum állandó kiállításán látható.³⁹ Az olajfestményen árpakalász és komló utal a tehetős kolozsvári polgár mesterségére.

Publikáció: SAS Péter 2007, 61. (nr. curr. 120); DUMITRAN, Ana – HEGEDŰS Enikő – RUS, Vasile 2011, fig. 63.

³⁷ 1791. szeptember 10.

³⁸ Nominativusban szerepel.

³⁹ DRĂGOI, Livia et al. [1996], 104, cat. nr. 24.

Jelenleg kiállítva: Kolozsvár (Szentegyház utca 4. sz.), *Ars Sacra Claudiopolitanae* – Egyházművészeti kiállítás, 2018. augusztus 20-tól.

9. Votív – VII.18.00.115. (rég. leltárszám: 2)

Ezüst. [1795.]

M: 19,3 cm. Sz: 17 cm.

Álló téglalap alakú lemez, keskeny, domború kerettel, felül széles kivágású lemezes akasztófüllet. A lemezre illesztett elemek: a bal felső sarokban trébelt kolozsvári kegykép ábrázolás, jobb alsó sarokban térdeplő, imádkozó, főköltő nő. A feliratok beütött majuszkulákkal készültek: „EX VOTO” (a kegykép mellett), „ZÁGONI BÁRÓ SZENTKE/ RESZTI ROSALIA. UZONI/ GROFF BÉLDI VENTZEL/ ÉLETE PÁRJA” (a kegykép alatt).

F/Sz mesterjegy és román hitelesítő jegy.

Állapot: tisztítva 2018-ban.

A tárgyhoz kapcsolódó feljegyzés: „[1795] Julii 1a Ill[ustris-sima] Comitissa Béli nata Baronissa SzentKereszti votum obtulit in tabula arg[entea] cum Icone B[eatae] V[irginis] et sua effigie. 20 Loth.” (ANY 1737–1906, 74.)

Megjegyzés: Az adományozó zágoni báró Szentkereszty Róza (Rozália), uzoni gróf Béli Vencel (Vince) második felesége volt.

Publikáció: SAS Péter 2007, 67. (nr. curr. 151).

Kiállítva: Erdélyi Néprajzi Múzeum (Muzeul Etnografic al Transilvaniei), Kolozsvár, *Fecioarele în lăcrimate ale Transilvaniei*, 2012. augusztus 8. – szeptember 9.

Jelenleg kiállítva: Kolozsvár (Szentegyház utca 4. sz.), *Ars Sacra Claudiopolitanae* – Egyházművészeti kiállítás, 2018. augusztus 20-tól.

10. Votív – VII.18.00.118. (rég. leltárszám: 8)

Ezüst. 1831.

M: 13,2 cm. Sz: 9,8 cm.

Álló téglalap alakú lemez, keskeny, sima kerettel. A bal felső sarokban trébelt kolozsvári kegykép ábrázolás. Jobbra alul térdeplő, imádkozó nő. Hátára tussal írva: „B[áró] Szentkeresz/ ti Rosalia 8. Dec[ember] [1]831”.

IN mesterjegy.⁴⁰

Állapot: tisztítva 2018-ban.

A tárgyhoz kapcsolódó feljegyzés: „[1831.] Dec[embris] 8. Ill[ustris]sima D[omi]na Baronissa Szentkereszti [kihúzza Rosalia] Drusiana obtulit laminam argenteam voti causa, in qua superne effigies B[eatae] M[ariae] V[irginis] inferne figura mulieris orantis. 5 Loth. Probae 13.” (ANY 1737–1906, 124.)

Megjegyzés: A votív adományozója, annak ellenére, hogy valamilyen oknál fogva a kézirat forrásban nevét kihúzták, valószínűleg ugyanaz a zágoni báró Szentkereszty Róza (Rozália) volt, aki harminchat évvel korábban a VII.18.00.115-ös leltárszámú tárgyat adta.⁴¹

Publikáció: SAS Péter 2007, 67. (nr. curr. 152); DUMITRAN, Ana – HEGEDŰS Enikő – RUS, Vasile 2011, fig. 57.

Jelenleg kiállítva: Kolozsvár (Szentegyház utca 4. sz.), *Ars Sacra Claudiopolitanae* – Egyházművészeti kiállítás, 2018. augusztus 20-tól.

11. Gyertyatartó pajzsok – VII.18.00.139/a–b. (rég. leltárszámok: 1088, 1089)

Ezüstözött réz. 1737.

M: 73 cm. Sz: 42,7 cm.

A pajzs közepén ovális, sima mező rátétekkel: IHS és kereszt, alul szív, melyből három szög áll ki (139/a), Mária-monogram, alul szív, felül korona (139/b). A mezőt áttört, csigás inda és levélpárta keretezi, majd egy szélesebb, trébelt, csigás végződésű szalagokból, húsos levelekből, virágokból építkező áttört díszítés következik, amely felül nagyméretű kagylódíszben, alul bogvós természetben fejeződik be. Az ovális mező alatt, egy levéldíszes rombusz alakú felületen található a gyertyatartó szárának beakasztására szolgáló kengyel, a hátoldalon alul és felül pedig egy-egy széles akasztófül. Az ovális mező hátoldalán vésett felirat: „EX VOTO Collegii Claudiopolitanae Soc[ietatis] Jesu Nuncupato Anno 1737” (139/a) / „EX VOTO Collegii Claudiopolitanae Soc[ietatis] Jesu nuncupat[o] Anno 1737” (139/b).

Állapot: tisztítva 2018-ban (139/a).

Megjegyzés: Az adományok nyilvántartásában a tárgyakra nem történik utalás, de felirataik egyértelműen igazolják votív jellegüket. Forrásaink 1737-ben megemlékeznek arról, hogy sok diák tanulmányi előmenetelét a kegyképben tisztelt Szűz Máriának tulajdonította. (ANY 1737–1906, 5; A kolozvári... [1818 k.], 109.)

Az egyetemi templom historia domusában két nagyobb és két kisebb méretű gyertyatartó pajzs szerepel. A nagyobb méretűeket a feljegyzés szerint 1737-ben Dobner István SJ (1694–1746), a kolozsvári jezsuita akadémia rektora fogadalomból ajánlotta fel a csodatevő képnek.⁴²

Publikáció: SAS Péter 2007, 49. (nr. curr. 70), 21–22. fotók.

Jelenleg kiállítva: Kolozsvár (Szentegyház utca 4. sz.), *Ars Sacra Claudiopolitanae* – Egyházművészeti kiállítás, 2018. augusztus 20-tól (139/a).

12. Votív töredéke – VII.18.00.140. (rég. leltárszám: 154)

Réz, bársony, fa. 1793.

M: 30,5 cm. Sz: 23 cm.

Álló téglalap alakú, aranyozott réz keretben kék bársonnyal bevont falap. A szövet fakulása jelzi, hogy eredetileg a felső részre a felhőn levő kolozsvári kegykép ábrázolás, középre egy lángoló szív, az alsó részre pedig jobb oldalon egy térdeplő női, bal oldalon egy térdeplő férfi alak volt illesztve. A falap hátára a feliratot tussal írták: „No. 2./ Illustrissimus Dominus Liber Baro/ Josephus Thoroczka et Baronissa Catharina Henter Consorts ejus offerunt [ex] votum Anno 1793/ Die 21a Junii id est in festo die/ Sancti Aloysii.”

A tárgyhoz kapcsolódó feljegyzés: „21a Junii 1793 votum devovit B[e]at[ae] Virgini Thaumaturgae Ill[ustris]sima D[omi]na [omnibus] L[iber] B[aro] Jose[phus] Toroczka et Baronissa Catharina de Henter, in Ligne Tabula bysso caerulea obducta, cum effigie B[e]at[ae] Virginis argentea. Circiter 7 Loth.” (ANY 1737–1906, 72.)

Megjegyzés: A báró Thoroczka József és báró Henter Katalin által 1793-ban felajánlott votív tárgyra illesztett ezüst lemezek nem maradtak fenn.

Publikáció: SAS Péter 2007, 58. (nr. curr. 106), 26. és 59. fotó.

13. Votív – VII.18.00.154. (rég. leltárszám: 39)

Ezüst. 1849.

M: 12,4 cm. Sz: 11,9 cm.

Trébelt pajzs alakú lemez, tetején boltozatos, zárt korona keresztrel és szalagfüllet. A pajzsra a korona nélküli, sugaras dícsfénnel övezett Mariahilf-ábrázolás látható, melyet a koronából

⁴⁰ Sas Péter a mesterjegyről megállapítja, hogy az valószínűleg Nemessányi Ignác kolozsvári ötvöse. (SAS Péter 2007, 67, nr. curr. 152.)

⁴¹ Vö. <https://www.geni.com/people/BR-Roz%C3%A1lia-Szentke->

reszty-de-Z%C3%A1gon/6000000013823522950 (utolsó letöltés: 2022.01.26.).

⁴² HD 1718–1846, 21.

induló, két oldalt megrűzött drapéria, alul pedig egy U alakú felhő keretel. A felhőből esőcseppek(?) hullnak. A pajzs alatt vízszintes, hármastagolású sáv húzódik. A pajzs bal oldalához és az alsó sávhoz trébelt lemezt forrasztottak. Egy bojtokkal díszített párnán térdeplő, dolmányt viselő ifjú szívet és rózsafüzért tart a kezében. Hátoldalon tussal írt felirat olvasható: „*Vikol Simon-nél fiáért/ 24 ápr[ilis] 1849./ 2 ¼ lot.*”

Román hitelesítő jegy.

A tárgyhoz kapcsolódó feljegyzés: „[1849.] 24. apr[ilis] egy Szűz Mária képét ábrázoló alakot [kihúzza: mintázó votumot], s mellette egy térden álló gyermeket ajánlott Vikol Simonné a B[oldogságos] Szűz képéhez. lot. 2 ¼.” (ANY 1737–1906, 143.)

Megjegyzés: A kolozsvári votívgyűjteményben három egymással megegyező Mariahilf-ábrázolás van (VII.18.00.153–155). A jegyzékünkben nem szereplő 153-as leltárszámú tárgyon Georgius (György) Szathmári mesterjegye van beütve. Elképzelhető, hogy mindhárom Szathmári műhelyében készült.

1849. április 24-én Vikol Simonné „egy ezüst gyermek, álló alakban” leírású ötvösmunkát is felajánlott.

Publikáció: SAS Péter 2007, 63. (nr. curr. 134); DUMITRAN, Ana – HEGEDŰS Enikő – RUS, Vasile 2011, fig. 79.

14. Votív töredéke – VII.18.00.155. (rég. leltárszám: 41)

Ezüst. 1840.

M: 11,5 cm. Sz: 10,8 cm.

Trébelt pajzs alakú lemez, tetején boltozatos, zárt korona kereszttel. A pajzsra a korona nélküli, sugaras dicsfényvel övezett Mariahilf-ábrázolás látható, melyet a koronából induló, két oldalt megrűzött drapéria, alul pedig egy U alakú felhő keretel. A felhőből esőcseppek(?) hullnak. A pajzs alatt vízszintes, hármastagolású sáv húzódik. A pajzs bal oldalához és az alsó sávhoz párnán térdeplő, imádkozó ifjú trébelt alakját forrasztották. A kegykép hátoldalán levágott nitszeg és két felirat: „*Vikol András [...]* 5.” (a régi leltárszám cetlije takarja a kelteztést), „*Vikol András 1840*”; a térdeplő alak hátoldalán egy felirat: „*Vik[ol] Andr[ás]*”.

Román hitelesítő jegy.

A tárgyhoz kapcsolódó feljegyzés: „[1840.] Július 5. [kihúzza: Vikol András a Boldogságos Szűzhez egy Maria képét egy térdeplő gyermekkel.] 2¼ Loth. Sine proba.” (ANY 1737–1906, 136.)

Megjegyzés: 1840. decemberben Vikol János márciusi és Vikol András júliusi offereit kiegészítették egy férfi és egy nő térdeplő alakjaival, egy új votív tárgyat hozva létre. (ANY 1737–1906, 136–137.)

A kolozsvári votívgyűjteményben három egymással megegyező Mariahilf-ábrázolás van (VII.18.00.153–155). A jegyzékünkben nem szereplő 153-as leltárszámú tárgyon Georgius (György) Szathmári mesterjegye van beütve. Elképzelhető, hogy mindhárom Szathmári műhelyében készült.

Publikáció: SAS Péter 2007, 64. (nr. curr. 135); DUMITRAN, Ana – HEGEDŰS Enikő – RUS, Vasile 2011, fig. 80.

15. Votív – VII.18.00.159. (rég. leltárszám: 52)

Ezüst. 1835.

M: 9,4 cm. Sz: 12,7 cm.

Fekvő téglalap alakú, hullámos szegélyű ezüstlemez, trébelt ábrázolásokkal: bal oldalon a kolozsvári kegykép ábrázolás, jobb oldalon térdeplő, imádkozó alak, alul nagyméretű szempár. A hátoldal felső peremén rászegecselt pánt és nagyon megkopott, tussal írt felirat: „*Izzekutzl Ma[r]tinus 15 Aug[usztus] 1835.*”

A tárgyhoz kapcsolódó feljegyzés: „[1835. Augusztus] 15. D[omi]nus Martinus Izzekutz obtulit B[eatae] M[ariae] V[irginis] laminam argenteam, in qua effigie, B[eatae] M[ariae] V[ir-

gini] Jesulum tenentis, iuxta illam effigies mulieris flectentis, infra vero figurae duae oculor[um], appendit 2¼ Loth.” (ANY 1737–1906, 129.)

Megjegyzés: A tárgy adományozója Issekutz Márton, a kegykép mellett a feljegyzés értelmében egy asszony imádkozik szemének egészségéért.

Publikáció: SAS Péter 2007, 69. (nr. curr. 161); DUMITRAN, Ana – HEGEDŰS Enikő – RUS, Vasile 2011, fig. 60.

16. Votív – VII.18.00.167. (rég. leltárszám: 15)

Ezüst. 1832.

M: 10,5 cm. Sz: 9,5 cm.

Álló téglalap alakú, hullámos szegélyű ezüst lemez, trébelt ábrázolásokkal: bal oldalon egész alakos, holdsarlón álló Mária, karján a gyermek Jézussal, jobb oldalon párnán térdeplő, főkötös, imádkozó nő kezében rózsafüzért tart. A hátoldalon tussal írt felirat: „*Issekutz Bogdán[né]/ 16 Oct[obris]/ 1832.*” (a régi leltárszám cetlijét a felíratra ragasztották).

A tárgyhoz kapcsolódó feljegyzés: „[1832.] Oct[obris] 16a Issekutz Bogdán[né] obtulit in lamella argentea figuram stantis B[eatae] M[ariae] V[irginis] cum Jesulo, et ante hanc flectentis Matronae. 2½ Loth. Probae 13.” (ANY 1737–1906, 126.)

Megjegyzés: A votív adományozója Issekutz Bogdán[né].

Publikáció: SAS Péter 2007, 65. (nr. curr. 141). DUMITRAN, Ana – HEGEDŰS Enikő – RUS, Vasile 2011, fig. 61.

17. Votív – VII.18.00.175. (rég. leltárszám: 12)

Ezüst. 1834.

M: 15,1 cm. Sz: 8,7 cm.

Álló téglalap alakú, hullámos szegélyű, felül ívelt ezüst lemez, trébelt, naív Szentháromság-ábrázolással. A bal oldalon ülő Atyaisten jobbát melléhez emeli, baljában keresztes glóbuszt tart. Krisztus ágyékkendővel van ábrázolva, jobbát áldásra emeli, baljában hosszú szárú keresztet tart. Fejük körül poncolt dicsfény, felettük széttárt szárnyú galamb. Hátoldalon tussal írt felirat: „*Gyertyánffil Jánosné/ 19. Aug[usztus] 1834.*”

Thomas Kasten mesterjegye (Brassó, 1825–38) (KŐSZEGHY Elemér 2007 [1936], 156, 286; KLUSCH, Horst 1988, 69.) és 12-es finomsági jegy.

A tárgyhoz kapcsolódó feljegyzés: „[1834. Augusztus] 19. Gyertyánffil Jánosné obtulit B[eatae] M[ariae] V[irginis] ex argento

1. effigiem S[anctis]simae Trinitatis 5 Loth. Probae 12.

2. Cordis 4 Loth. Probae 12.

3. figuram mulieris stantis 5 Loth. Probae 12.

4. Figuram cordis duplicati 3 Loth. Probae 12.

5. Figuram cordis duplicati 2½ Loth. Probae 12.” (ANY 1737–1906, 128.)

Megjegyzés: A vizsgált tárgy az 1834. augusztus 19-én Gyertyánffil János felesége által felajánlott öt offer közül az elsővel azonos.

Publikáció: SAS Péter 2007, 64. (nr. curr. 138).

18. Votív – VII.18.00.178. (rég. leltárszám: 30)

Ezüst. 1832.

M: 14,5 cm. Sz: 10 cm.

Álló téglalap alakú, hullámos szegélyű ezüst lemez, trébelt és poncolt ábrázolással. Ezüsből készült, domború keretének sarkait nyolcszirmú virágok, tetejét két pálmalevél díszíti. A lemez felületét háromnegyed profilban és magyaros mintájú mentében ábrázolt, féltérdre ereszkedő férfi alakja tölti ki. Baljában kalapot, jobbában „*EX VOTO Cor*” feliratú, nyitott könyvet tart. A votív hátoldalán tussal írt felirat: „*Harmath Bogdán/ 4 Novembris 1832.*”

PG mesterjegye és 13-as finomsági jegy.

Állapot: tisztítva 2018-ban.

A tárgyhoz kapcsolódó feljegyzés: „[1832.] Nov[embris] 4. Harmath Bogdán obtulit ex voto effigiem viri uno genu flectentis sinistra petasum, dextra librum tenentis in lamina argentea cum lista⁴³ argentea. 5½ Loth. Probae 13.” (ANY 1737–1906, 126.)

Megjegyzés: A vizsgált tárgy érdekes a kivitelezés szempontjából is, hiszen azt az esetet szemlélteti, amikor az ezüst lemezre egy ezüst keretet illesztettek.

Publikáció: SAS Péter 2007, 65. (nr. curr. 142).

Jelenleg kiállítva: Kolozsvár (Szentegyház utca 4. sz.), *Ars Sacra Claudiopolitanae* – Egyházművészeti kiállítás, 2018. augusztus 20-tól.

19. Votív – VII.18.00.179.

Ezüst. 1814.

M: 8 cm. Sz: 6,6 cm.

Díszítés nélküli, sima felületű szív. Hátoldalon kis fémkarikka, és tussal írt, megkopott felirat: „D[omi]na Bethléni/ D[ie] 18a Februarii/ 1814”.

KI mesterjegy és 13-as finomsági jegy.

Állapot: tisztítva 2018-ban.

A tárgyhoz kapcsolódó feljegyzés: „1814. Febru[arii] 18a D[omi]na Bethléni argenteum cor obtulit, circiter 2 Loth.” (ANY 1737–1906, 84.)

Megjegyzés: Bethléni úrnő (bethleni Bethlen család tagja?) áprilisban is adományozott egy kisméretű ezüst szívet, és ugyanazon a napon meghalt. (ANY 1737–1906, 85.)

Publikáció: SAS Péter 2007, 71. (nr. curr. 172).

Jelenleg kiállítva: Kolozsvár (Szentegyház utca 4. sz.), *Ars Sacra Claudiopolitanae* – Egyházművészeti kiállítás, 2018. augusztus 20-tól.

20. Votív – VII.18.00.181. (Régi leltárszám: 32)

Ezüst. 1859.

M: 5 cm. Sz: 8,2 cm.

Két egyforma, domborított szív, bal oldalon nyílhegy. Hátul, középen drót fül. Hátoldalán tussal írt, megkopott felirat: „Verzár Anna/ 15 Aug[ustus]/ [1859]”.

Állapot: tisztítva 2018-ban.

A tárgyhoz kapcsolódó feljegyzés: „[1859.] Augu[sti] 15. Verzár Anna cor duplicatum ex argenteo. 1½ Loth. Probae 13.” (ANY 1737–1906, 153.)

Publikáció: SAS Péter 2007, 64. (nr. curr. 136).

Jelenleg kiállítva: Kolozsvár (Szentegyház utca 4. sz.), *Ars Sacra Claudiopolitanae* – Egyházművészeti kiállítás, 2018. augusztus 20-tól.

21. Votív tárgy kerete – VII.18.00.216.

Ezüst. 1797.

M: 24 cm. Sz: 21,5 cm.

A sima, domború képkeretnek egyik oldalára betűponccal ütötték be a következő feliratot: „GROF HALLER ISTVÁN GROF KORNIS ANNA ANNO 1797”.

HG mesterjegy és 13-as finomsági jegy.

A tárgyhoz kapcsolódó feljegyzés: „Januarius⁴⁴ 1797 19a Illustr[issi]mus C[omes] Steph[anus] Haller, cum sua C[on-

sortis] Anna Kornis, in tabula lignea, nigra bisso obducta, cum limbo argenteo, B[eatae] V[irgini] suam, comitissae et filiolii effigiem obtulit. 6 Loth.” (ANY 1737–1906, 75.)

Megjegyzés: Eredetileg a keret egy fekete gyolccsal bevont fátáblához tartozott, amelyen gróf Haller István, gróf Kornis Anna és fiacskájuk alakjai jelentek meg.

Publikáció: SAS Péter 2007, 57–58. (nr. curr. 105).

Összegzés

Az adományok nyilvántartásának kötetét forgatva és az inventarizált votív tárgyakat vizsgálva elmondható, hogy a kolozsvári kegyképnek egykor felajánlott igen nagy számú offerből kevesebb, mint száz darab maradt meg. A meghatározott adományozókhoz köthető tárgyak csoportjába, eddigi ismereteink alapján, mindössze 25 darab tartozik; ezek közül három az egykori offernek csupán egy része: kereke és hátlapja (VII.18.00.140), egyik ezüst lemeze (VII.18.00.155), kerete (VII.18.00.216). Tizenegy műtárgy a 18. századra, tizenegy pedig a 19. századra datálódik.

Legnagyobb arányban a votív képek fémből megalkotott változatai vannak képviselve. Kivitelezésüket tekintve, külön megemlíthjük azokat az ötvösmunkákat, amelyeken a kisebb, ezüstdből formált elemek vagy egy ezüstdből készült fémlapon (VII.18.00.100, VII.18.101, VII.18.00.102, VII.18.109, VII.18.114, VII.18.115), vagy egy bársonnyal/selyemmel bevont, fémkeretes falapon (VII.18.00.140, VII.18.00.216) vannak/voltak rögzítve. Nyolc esetben a votív képekre jellemző kompozicionális felépítést alkalmazták: a kép felső részén, az égi szférában a kegykép ábrázolása látható, az alsó mezőben, a földi szférában pedig az imádkozó(k) alakja(i): VII.18.00.100, VII.18.101, VII.18.00.102, VII.18.109, VII.18.114, VII.18.115, VII.18.00.118, VII.18.00.140.

A vizsgált huszonöt tárgyból kettőt a kolozsvári jezsuita kollégium közössége adományozott, tizenhármát⁴⁵ a katolikus arisztokráciához tartozó személy(ek). A további tíz tárgyat hat asszony és négy férfi ajánlotta fel, akik közül Rödl Andrásról tudjuk, hogy serfőző volt. Harmath Bogdánt kezében könyvvél ábrázolták, ő valószínűleg valamilyen kereskedelmi tevékenységet folytatott. Kimutatásunkban az örmény katolikusokat a Gyertyánffi, Harmath, Issekutz, Verzár és Vikol családok tagjai képviselik.

Barabás Kisanna – levéltáros, muzeológus, Gyulafehérvári Főegyházmegyei Levéltár Marosvásárhelyi Gyűjtőlevéltára és a Marosvásárhelyi Egyházművészeti Gyűjtemény; kisanna2004@yahoo.co.uk

Hegedűs Enikő – művészettörténész, egyházművészeti referens, Gyulafehérvári Római Katolikus Érsekség

⁴³ A *lista* szó a keretet jelölhette, akár a kéziratos forrásunkban használt *limbus* szó.

⁴⁴ Nominativusban szerepel.

⁴⁵ Ide soroltuk a votív tárgy feliratában és a levéltári forrásban egyaránt Bethléni úrnóként szereplő adományozót, aki vélhetőleg a Bethlen család egyik tagja volt.

Levéltári források

Gyulafehérvári Főegyházmegyei Levéltár, Erdélyi Római Katolikus Státus Levéltára, Kolozsvár (GyFL ERKSL)

Egyéb szervek iratai, A kolozsvári piaristák levéltára, Akadémiai templom iratai:

– *Historia domus 1718–1846*, V. 1/ c. 1. doboz (HD 1718–1846)

– *Adományok nyilvántartása 1737–1906*, V. 1/ c. 2. doboz (ANY 1737–1906)

Irodalom

A kolosvári...

[1818 k.] 0303 *A kolosvári könyvező Szűznek Historiaja*, ny. n., Kolozsvár.

BARNA Gábor

2002 A máriaradnai fogadalmi képek és tárgyak kutatásáról / Zur Forschung der Motivbilder und Motivgegenstände von Maria-Radna, in: „*Mária megsegített*” – *Fogadalmi tárgyak Máriaradnán* / „*Maria hat geholfen*” – *Votivgegenstände in Maria-Radna*, I–II (*Devotio Hungarorum* 9.; szerk. Barna Gábor), Szegedi Tudományegyetem, Néprajzi Tanszék, Szeged, 9–25, 143–159.

BÁLINT Sándor – BARNA Gábor

1994 *Búcsújáró magyarok. A magyarországi búcsújárás története és néprajza*, Szent István Társulat, Budapest.

BELLOSICS Bálint

1908 Áldozati szobrocskák, *Ethnographie*, XIX, 96–99.

B. NAGY Margit

1977 Adalékok a mikolai Mária-ikon történetéhez, in: Uő: *Stílusok, művek, mesterek. Művészettörténeti tanulmányok*, Kriterion, Bukarest, 24–31.

DRĂGOI, Livia et al.

[1996] *Muzeul Național de Artă Cluj. Galeria Națională*, f. e., Cluj-Napoca.

DUMITRAN, Ana – HEGEDŰS Enikő – RUS, Vasile

2011 *Fecioarele în lăcrimate ale Transilvaniei. Preliminarii la o istorie ilustrată a toleranței religioase*, Altip, Alba Iulia.

ESTERHÁZY Pál

1697 *Litaniae ad Beatam Virginem Mariam, per totius mundi miraculosas imagines divisa, ac per Regna, et Provincias, ac loca distinctae*, Viennae.

GÁBOR Csilla

2015 Mária könnye: „A’ Kolosvári Bóldog Aszszony síró Képe”, in: Uő: *Laus et polemia. Magasztalás és vetekedés középkor és kora újkori szövegtípusokban*, Debreceni Egyetemi Kiadó – Bolyai Társaság Egyetemi Műhely Kiadó, Debrecen–Kolozsvár, 185–209.

JORDÁNSZKY Elek

1988 [1836] *Magyar Országban, ’s az ahoz tartozó részekben lévő Boldogságos Szűz Mária kegyelem’ képeinek rövid leírása*, Póson (hasonmás k.; Akadémiai, Budapest).

KÖSZEGHY Elemér

2007 [1936] *Magyarországi ötvösjegyek a középkortól 1867-ig. Merkzeichen der Goldschmiede Ungarns vom Mittelalter bis 1867*, Budapest (hasonmás k.; Kiss József Könyvkiadó, h. n.).

KLUSCH, Horst

1988 *Siebenbürgische Goldschmiedekunst*, Kriterion, Bukarest.

MIHÁLY Ferenc (szerk.)

2010 *Mária-tisztelet Erdélyben. Mária-ábrázolások az erdélyi templomokban* (Múzeumi Füzetek 28.; szerk. Mihály Ferenc), Haáz Rezső Múzeum, Székelyudvarhely.

MÁRK József

2014 *Csiksomlyói mozaik*, Szent Istvánról elnevezett Erdélyi Ferences Rendtartomány, Csiksomlyó.

MOHAY Tamás

2009 *A csiksomlyói püünkösdi búcsújárás – Történet, eredet, hagyomány*, Nyitott könyv – L’Harmattan, Budapest.

PÁL Emese

2015 *Örmény katolikus templomi berendezések Erdélyben*, Polis – Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár.

SAS Péter

1999 *A kolozsvári piarista templom*, Gloria, Kolozsvár.

2007 *A kolozsvári jezsuita, majd piarista templom kincstára*, Kriterion, Kolozsvár.

SABĂU, Nicolae

2005 *Metamorfoze ale barocului Transilvan, II, Pictura*, Mega, Cluj-Napoca.

SZIKSZAI Mária

2009 A kolozsvári könnyező Szűz képének mirákulumai – a hitelesség problematikája, in: Uő: *A művészet antropológiája* (Néprajzi Egyetemi Jegyzetek 5.), Kriza János Néprajzi Társaság – Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Magyar Néprajz és Antropológiai Tanszék, Kolozsvár, 121–129.

SZILÁRDFY Zoltán

1984 *Barokk szentképek Magyarországon*, Corvina, Budapest.

TÁNCZOS Vilmos

2016 *Csiksomlyó a népi vallásosságban*, Nap, Budapest.

TÜSKÉS Gábor

1993 *Búcsújárás a barokk kori Magyarországon a mirákulumirodalom tükrében*, Akadémiai, Budapest.

**Obiecte votive în patrimoniul Arhiepiscopiei Romano-Catolice Alba Iulia –
Identificarea unor donatori ai ofrandelor legate de Icoana de la Cluj**

(Rezumat)

În patrimoniul Arhiepiscopiei Romano-Catolice Alba Iulia se găsesc un număr semnificativ de *ex voto*-uri. Catalogul acestora, chiar și rezumat la locul de păstrare și numărul de inventar, poate fi valorificat în diverse cercetări etnografice, de istoria bisericii și a artei, muzeografice, etc. legate mai ales de pelerinajele din Transilvania barocă. Studiul aprofundat al celor 25 de obiecte votive ale Icoanei Maicii Domnului de la Cluj ne îmbogățește cunoștințele privind obiectele votive, respectiv cultul Fecioarei practicat de credincioșii catolici. Atrag de asemenea atenția asupra unui izvor scris, necunoscut până acum.

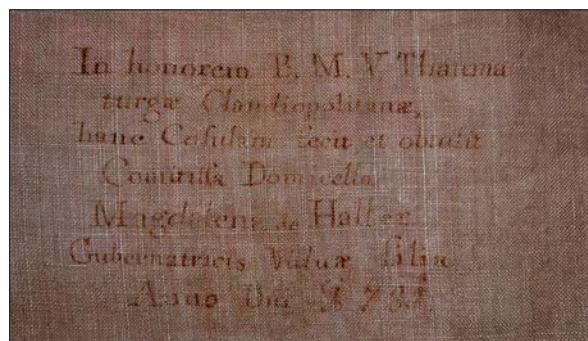
**Votive Offerings in the Patrimony of the Archdiocese of Gyulafehérvár (Alba Iulia) –
Identifying the Donors of Offerings Associated with the Kolozsvár (Cluj)
Icon of the Virgin Mary**

(Abstract)

The patrimony of the Archdiocese of Gyulafehérvár contains a significant number of *ex-votos*. This catalogue establishing the provenance and listing the respective inventory numbers of these may serve as a valuable resource for ethnographical, art as well as church historical and museological research into or pertaining mostly to Baroque period pilgrimages in Transylvania. The in-depth examination of the 25 votive offerings associated with the Kolozsvár Icon of the Virgin Mary broadens our understanding of making such offerings as a Catholic practice in veneration of the Virgin Mary. Moreover, it also draws attention to a previously unknown manuscript source of pertinence.

1. ábra Miseruha (VII.18.00.02; fotó: Laura Troşan)

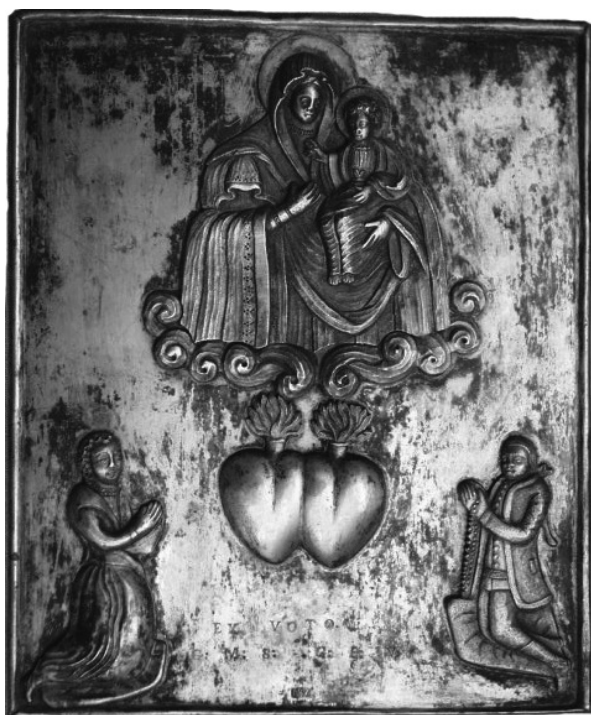
2. ábra Miseruha felirata (VII.18.00.02; fotó: Laura Troşan)

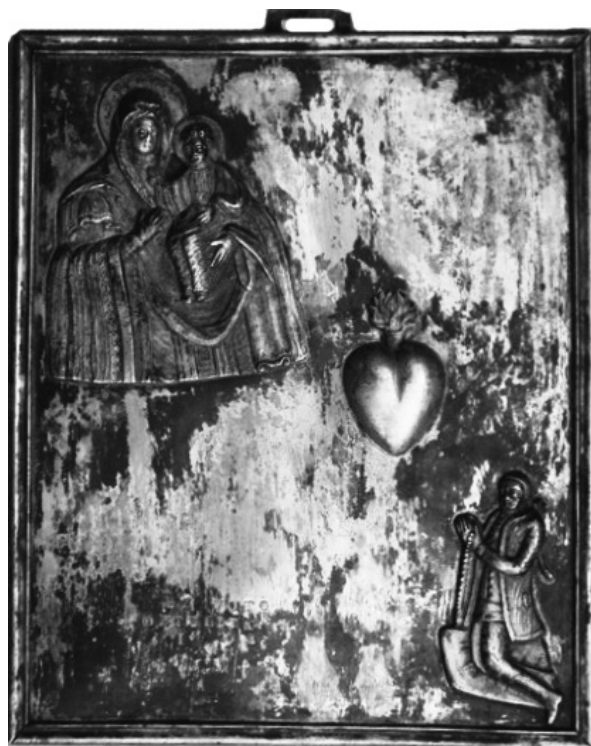
3. ábra Votív (VII.18.00.99; fotó: Hegedűs Enikő)

4. ábra Votív felirata (VII.18.00.99; fotó: Hegedűs Enikő)

5. ábra Votív (VII.18.00.100; fotó: Márton Judit)

6. ábra Votív (VII.18.00.101; fotó: Márton Judit)

7. ábra Votív (VII.18.00.102; fotó: Márton Judit)

8. ábra Gyertyatartó pajzs
(VII.18.00.139b; fotó: Hegedűs Enikő)

9. ábra Gyertyatartó pajzs hátoldala
(VII.18.00.139b; fotó: Hegedűs Enikő)

10. ábra Votív töredéke (VII.18.00.140; fotó: Hegedűs Enikő)

13. ábra Votív (VII.18.00.178; fotó: Hegedűs Enikő)

11. ábra Votív (VII.18.00.154; fotó: Hegedűs Enikő)

12. ábra Votív töredéke (VII.18.00.155; fotó: Hegedűs Enikő)